

We Lwowie, dnia 31. października 1904.

Aleg. 286

Sprawozdanie

Komisji wodnej ze sprawozdania Wydziału krajowego
o regulacji rzek kanałowych.

Wysoki Sejmie!

Komisyja wodna postanowiła w pierwszym rządzie prosić c. k. Rząd, o udzielenie odpowiedzi na zapytanie, czy i o ile c. k. Rząd rezolucyę uchwaloną przez Sejm galicyjski dnia 18. września 1903 wykonał?

Obecny na posiedzeniu Komisji c. k. starszy radca inżynier Ingarden udzielił przy poszczególnych rezolucyach następujących objaśnień, omawiając każdą rezolucyę z osobna.

1 a) Rezolucya z d. 18. września 1903: Komisya dla regulacji rzek.

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

I. Wzywa się c. k. Rząd:

1. a) ażeby w myśl §. 8. ustawy o regulacji rzek z dnia 18. września 1901 Komisję dla regulacji rzek jak najrychlej powołał.

JWny Pan c. k. starszy radca Ingarden dał w tej sprawie następujące wyjaśnienie:

ad 1. a) »Komisję regulacji rzek Galicyi ustanowioną w myśl §. 8. ustawy z 18. września 1901 Dz. u. kr. Nr. 103. zaprosił JE. Pan c. k. Namiestnik na pierwsze posiedzenie na dzień 7. czerwca r. 1904. Komisya ta obradowała w c. k. Namiestnictwie, po ukonstytuowaniu się, do 11. czerwca 1904, a obszerny protokół tej Komisji udzieliło c. k. Namiestnictwo Wydziałowi krajowemu do wiadomości odezwą z 6. października 1904 l. 134.798«.

»Wcześniejsze powołanie Komisji było niemożliwe ze względu na rozporządzenie wykonawcze, które w myśl §. 13. ustawy miało zawierać regulamin szczegółowy tej Komisji«.

»Sprawa regulacji rzek wskutek tego opóźnienia nic nie ucierpiała, c. k. Namiestnictwo przygotowało bowiem w międzyczasie od Najwyższej Sankcyi ustawy aż do zwołania Komisji, w porozumieniu z Wydziałem krajowym cały materiał potrzebny do wdrożenia akcyi przy regulacji rzek z r. 1904, tak, że mogło przedłożyć Komisji przedmioty w zakres jej działania wpadające, możliwie przygotowane, jak to z udzielonego Wydziałowi krajowemu protokołu tej Komisji szczegóło powziąć można«.

Jakkolwiek Komisya przyznaje, że głównym powodem zwłoki, której uległy roboty nad regulacją rzek, jest nie opóźnione zwołanie Komisji, ale obcięcie przez Rząd centralny wyznaczonych pierwotnie na r. 1904 kredytów i spóźnione przekazanie kredytów na tenże rok przyzwolonych, nie może Komisya wodna w sprawie terminu zwołania Komisji dla regulacji rzek odstąpić od prawnego wyводу zawartego w sprawozdaniu z dnia 3. lipca 1902 Nr. 309. alegatów str. 4—7, który, na podstawie ustaw i rozporządzeń wykazuje, że Rząd zwołania Komisji bynajmniej do wydania regulaminu odkładać nie potrzebował, jak tego najlepiej dowodzi powołanie Rady przybocznej dla dróg wodnych we Wiedniu w tych samych warunkach.

W Komisji zwrócono uwagę na to, że pomimo iż ustawa z dnia 11. czerwca 1901 o regulacji rzek o rok wcześniej weszła w życie, aniżeli ustawa czeska, w Czechach przed zwołaniem galicyjskiej Komisji dla regulacji rzek odbyły się dwa posiedzenia takiej samej Komisji. Wcześniejsze wypracowanie rozporządzenia wykonawczego i regulaminu, albo albo też ustanowienie prowizorycznego regulaminu było zresztą możliwem, ileż był na to czas od września r. 1901, a Sejm bardzo usilnie się o to upominał.

1 b) Rezolucya z d. 18. września 1903: Rozporządzenie wykonawcze.

Sejm wzywa c. k. Rząd, ażeby jak najprędzej w porozumieniu z Wydziałem krajowym wydał rozporządzenie wykonawcze na podstawie §. 13. ustawy o regulacji rzek z dnia 18. września 1901 zawierające również regulamin dla Komisji dla regulacji.

JWPan wyższy radca budownictwa Ingarden udzielił Komisji następujących objaśnień w sprawie wykonania rzeczonyj rezolucyi:

»Rozporządzenie wykonawcze do ustawy z 18. września 1901 Dz. u. kr. Nr. 103. ogłosiło c. k. Namiestnictwo w dzienniku ustaw i rozporządzeń krajowych po przeprowadzeniu odnośnych rokowań z Wydziałem krajowym i po zatwierdzeniu projektu rozporządzenia przez c. k. Ministerstwo rozporządzeniem ogłoszonym z dnia 21. kwietnia 1904 L. 40.223 Dz. u. kr. 53. r. 1904«.

Komisyja z uznaniem podnosi, że Wydział krajowy usilnie się starał w rozporządzeniu wykonawczem zapewnić sobie ten wpływ na bieg robót, jaki mu się ze względu na jego prawo zastępowstwa interesów kraju i na znaczne obciążenie finansów kraju z powodu regulacji rzek słusznie należy.

Ministerstwo zgodziło się na 8 postulatów Wydziału krajowego, a oświadczyło się przeciwko 12 żądanym zmianom, z których najważniejsze były następujące trzy zmiany:

- 1) ażeby projekty szczegółowe i kosztorysy, które są ważniejsze od projektu generalnego, udzielone były Wydziałowi krajowemu;
- 2) ażeby o zmianach projektu zawiadomiony był Wydział krajowy, gdyż zmiany projektu mogą za sobą pociągnąć przekroczenia sum kosztorysowych;
- 3) ażeby Wydziałowi krajowemu było przyznane prawo brania udziału w inspekcji robót, (która jest czostokroć ważniejsza od kolaudacyi), oraz ażeby kolaudacye nie były przeprowadzane w nieobecności delegatów Wydziału krajowego.

Ażeby sprawa nie była ponownie przedkładaną władzom centralnym, a wskutek tego nie doznała dalszej zwłoki, zgodził się Wydział krajowy w odezwie z d. 15. marca 1904 L. 25.568 na tekst proponowany przez c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych i na natychmiastowe ogłoszenie rozporządzenia wykonawczego w dzienniku ustaw krajowych pod następującymi warunkami:

- 1) »że c. k. Namiestnictwo udzielać będzie Wydziałowi krajowemu szczegółowe projekty i kosztorysy do przejrzania, oraz uwiadamiać go o zmianach projektu;
- 2) że c. k. Rząd będzie się trzymał tej interpretacyi ustępu 5. §. 17. rozporządzenia, iż nie tylko kolaudacya, ale i inspekcye peryodyczne mają się odbywać wspólnie z Wydziałem krajowym;

3) że c. k. Rząd będzie się trzymał tej interpretacji §. 27., iż kolaudacja tylko wtenczas może się odbyć w nieobecności delegata Wydziału krajowego, jeżeli Wydział krajowy był wcześniej wezwanym, odłożenia nie żądał, a do kolaudacji nikt z jego ramienia się nie jawił.

Rozporządzenie wykonawcze zostało też wreszcie ogłoszone w dzienniku ustaw krajowych z r. 1904 Nr. 52. obwieszczeniem c. k. Namiestnictwa z d. 21. kwietnia 1904 L. 40.223.

Jakkolwiek żałować należy, że powyższe słuszne żądania Wydziału krajowego, nie znalazły wyrazu w rozporządzeniu wykonawczem i że ingerencya Rządu centralnego niejednokrotnie staje się powodem zwłoki i komplikacyi, stwierdzić niemniej jednak należy, że udało się Wydziałowi krajowemu w miarę możliwości i przynajmniej w drodze kompromisu zabezpieczyć swoje prawa.

Komisyja wyraża nadzieję, że jak dotychczas tak i nadal c. k. Namiestnictwo z Wydziałem krajowym w drodze ustnych konferencyi i bezpośredniej wymiany zdań porozumiewać się będzie i że wspólna, pełna wzajemnego zaufania praw wpłynie na przyspieszenie wykonania ważnego dla kraju działu regulacyi rzek.

Ad 2. Rezolucya z 18. września 1904: Program robót.

Wzywa się c. k. Rząd, ażeby w porozumieniu z Wydziałem krajowym w myśl §. 10. ustawy o regulacyi rzek jak najprędzej opracował ogólny program i obliczenie całych kosztów regulacyi i poddał rzeczony program uchwałom Komisji dla regulacyi rzek.

W sprawie ogólnego programu i obliczenia całych kosztów regulacyi rzek dał JW. Pan starszy radca budownictwa Ingardan następujące objaśnienie.

ad 2. »Ogólny program robót regulacyjnych na rzekach ustawą objętych a na wspólny koszt państwa i kraju w pierwszym okresie budowy r. 1904—1912 wykonać się mających opracowało c. k. Namiestnictwo w myśl §. 10. ustawy na podstawie generalnych projektów i przedłożyło go Komisji regulacyi rzek w Galicyi do uchwały«. (Punkt 6. protokołu Komisji).

»Natomiast udzieliło c. k. Namiestnictwo wszystkie generalna projekta i kosztorysy, tudzież zestawienie ogólnych kosztów regulacyi rzek ustawą objętych, a na wspólny koszt państwa i kraju wykonać się mających Wydziałowi krajowemu w pierwszych dniach maja 1904 do oświadczenia się«.

»Wydział krajowy zwrócił projekta i kosztorysy c. k. Namiestnictwu odezwą z 1. czerwca 1904 l. 45.695, w której zgodził się na projekta jak niemniej na wykazane ogólne koszta budowy i wyraził tylko życzenie, aby niektóre przez c. k. Namiestnictwo projektowane normalne szerokości koryt uregulowanych cokolwiek zwiężono celem umożliwienia spławu drzewa«.

»Tak szybkie załatwienie tych obszernych 12 operatów przez Wydział krajowy było wskutek tego umożliwione, że w myśl końcowego ustępu §. 2. rozporządzenia wykonawczego rozpatrywała generalne projekta i ustaliła ich główne i wytyczne zasady Komisya techniczna, złożona z zastępców c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych, Namiestnictwa i Wydziału krajowego«.

»Ogólne koszta regulacyi rzek ustawą objętych, a wspólnie z krajem wykonać się mających, obliczono w c. k. Namiestnictwie na podstawie opracowanych generalnych projektów na łączną kwotę . . . . . 46,772.000 K.
do ukończenia robót w r. 1924

W porównaniu z dotyczącem obliczeniem przybliżonem Sejmowej Komisji wodnej w r. 1901 w kwocie . . . . . 38,680.000 K,
okazuje się większe zapotrzebowanie w kwocie . . . . . 8,092.000 K.

którego powody, tudzież różnice w kwotach poszczególnych rzek uwidocznił w powyżanym już protokole Komisji regulacyi rzek«.

»Powyższe większe zapotrzebowanie ma jednakowoż znaczenie dopiero na drugi okres budowy od r. 1913 do 1924, a właśnie gdy wejdzie na porządek dzienny Wysokiego Sejmu uchwalenie ustawy krajowej celem zabezpieczenia w drodze ustawodawczej funduszków na drugi okres budowy potrzebnych«.

»Na pierwszy okres budowy t. j. po koniec r. 1912 ustaliła ustawa z 18. września 1901 Dz. u. kr. Nr. 103 potrzebne fundusze w łącznej kwocie 17,406.000 K«.

»Co do szczegółowego programu robót na r. 1904 i 1905, co do szczegółowych projektów na roboty w tym czasie wykonać się mające itp. szczegółów akcji rządowej w sprawie regulacji rzek, powołuje się referent na protokół z I. posiedzenia Komisji regulacji rzek, z którego wynika, że wszystkie roboty przygotowawcze ukończono tak dalece, że roboty w r. 1904 mogły się rzeczywiście rozpocząć na Rabie, Stryju i na Bystrzycach«.

»Wszystkich w rozporządzeniu wykonawczem przewidzianych kierownictw nie można było w b. r. aktywować, ponieważ c. k. Ministerstwo spr. wew. widziało się z ogólnopañstwowo finansowych powodów zniewolonem zmniejszyć na r. 1904 fundusze, jakieby z ogólnej sumy, na dziesięciolecie 1904—1912 w ustawie przeznaczonej, przy równomiernym udziale na r. 1904 wypadały«.

»Do końca września r. b. było do dyspozycji c. k. Namiestnictwu asygnowane :

tytułem 60% datku	288.000 K
z funduszków krajowych tytułem 40% datku	192.000 »
razem	480.000 K

b) na rzeki wyłącznie kosztem państwa regulować się mające	339.000 K
§. 2. B. ustawy	

W pierwszych dniach października asygnowało c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych na rzeki wspólne, tytułem 60% datku	60.000 K
i na wyłącznie państwowe rzeki	100.000 »
jeżeli więc Wydział krajowy wyasygnuje datek krajowy 40%	40 000 »

będzie do dyspozycji :

na rzeki wspólne	580.000 »
na rzeki państwowe	430 000 »
razem	1,010.000 K

»C. k. Namiestnictwo oczekuje jeszcze dalszych asygnat na r. 1904, nie może jednak na razie oznaczyć dokładnej cyfry, ponieważ c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych na dotyczące zapytanie nie powięto jeszcze decyzji«.

»Zaznacza się jednak, że na r. 1904 cała 1/3 część przypadającego z ustawy funduszu nie jest koniecznie potrzebną, złożenie bowiem roboty na rzekach, dla których już kierownictwa ustanowione, mogły się rozpocząć dopiero w jesieni, przed 15. września nie można bowiem wyrabiać faszyn w lasach i w kępach wiklowych«.

Komisya przyjmuje z zadowoleniem do wiadomości wypracowanie programu przez c. k. Namiestnictwo w porozumieniu z Wydziałem krajowym i Komisją dla regulacji rzek. Z żalem musi jednak Komisya stwierdzić, że opóźnienie robót około regulacji rzek już w pierwszym roku bez żadnego innego powodu, jak fiskalne względy oszczędności, które wobec niezaprzeczonego prawa rządu do zaciągnięcia pożyczki na podstawie §. 8. ustawy z dnia 11. czerwca 1901 nie powinny mieć miejsca, jest złym początkiem. Wyrażając z tego powodu ubolewanie, zastrzega się Komisya stanowczo na przyszłość przed obcinaniem kredytów na każdy rok przyznaczonych, żąda przyspieszenia robót i wyraża życzenie, ażeby c. k. Rząd kredyty w myśl programu pierwotnie przyznaczonego na r. 1904 jaknajprędzej wypłacił, i ażeby w przyszłości przynajmniej jedną dziesiątą część ogólnych kosztów budowy w latach 1904—12 wykonać się mających w całości w początku każdego roku wypłacał.

W dyskusyi nad wykonaniem programu wziął udział poseł hr. Klemens Dzieduszycki i wyraził życzenie:

»1) aby c. k. Rząd przy dochodzeniach prawno-administracyjnych przed rozpoczęciem robót regulacyjnych, uwzględniał prawa poboru wody na cele przemysłowe i rolnicze, a w szczególności w celu nawodnienia i odwodnienia gruntów — jakoteż pozostawił lub też na koszt funduszu regulacyjnego urządził przejazdy przez rzeki lub też promy«.

»2) aby c. k. Rząd pójła i tarła o ile możności pozostawił — w razie niemożliwości — urządził sztuczne tarła i pójła celowi odpowiednie, kosztem funduszu regulacyjnego«.

Komisyja wodna zastanawiała się również nad pytaniami:

1. czy rozpoczynać regulację z góry, czy z dołu, czyli też, dla każdej rzeki w tej mierze według jej indywidualności tworzyć osobne prawidła?

2. czyli regulować większą ilość rzek równocześnie.

JWny Pan Wyższy Radca Budownictwa Ingarden, dał w tej mierze następujące wyjaśnienia:

»Przedewszystkiem należy zaznaczyć, że zasady prowadzenia robót regulacyjnych w pierwszym okresie budowy od r. 1902 do 1912 zawarte są w protokole komisji regulacji rzek z 11. czerwca 1904 przed p. 6. porządku dziennego. Ogólny program Pag. 23 i następnne«.

»Zasady te opracowane w c. k. Namiestnictwie, rozpatrywał komitet techniczny, a następnie przyjęła je komisja regulacji rzek bez zmiany. Ostateczna decyzja co do tych zasad przysługuje c. k. Ministerstwu spraw wewnętrznych, któremu generalne protokół Komisji regulacji rzek przedłożono«.

»Naprowadzone uwagi przeciw systematycznemu prowadzeniu robót od dołu ku górnemu biegowi, tudzież na prowadzone przykłady jak Szegedyn, pruska Wisła koło Torunia i zdania wypowiedziane o regulacji Dunajca nad Dunajcem nie są trafne, ponieważ katastrofa pod Szegedynem spowodowaną została właśnie wykonaniem bardzo licznych przekopów i robót regulacyjnych na górnym biegu Cisy i jej dopływowi, podczas gdy o uregulowanie poprzednie dolnej jej części, nikt się nie troszczył; roboty regulacyjne na pruskiej Wiśle, utrzymują się bardzo dobrze z wyjątkiem tuż na pograniczu z Rosją powyżej Torunia, na które wywiera szkodliwy wpływ nieuregulowana Wisła na terytorium rosyjskiem. Stosunki na pruskiej Wiśle byłyby stokrotnie gorsze, gdyby ona nie była wcale uregulowaną, a natomiast była uregulowana górna Wisła na terytorium rosyjskiem. Ujemne wreszcie uwagi, odnoszą się do robót wykonanych na Dunajcu powyżej Zgłobic, które, jak już kilkakrotnie zaznaczyłem, były robotami lokalnymi, dorywczymi, za składowe, najczęściej niedostateczne fundusze, przez okolicznych właścicieli dóbr częstokroć nie we właściwym czasie i nie zawsze z dobrego materiału. Roboty te nie mogą być zatem miarodajne, nie wykonano ich bowiem systematycznie i po porządku z dołu do góry. Mimo to nie musiały one mieć skutku tak ujemnego, skoro się o te roboty tak bardzo upominano, skoro na Dunaju z tego powodu najwięcej robót wykonano i skoro dotąd c. k. Namiestnictwo otrzymuje liczne podania o dalsze wykonywanie tych robót z powyższej przestrzeni Dunajca i w dotychczasowy sposób«.

»Zaznaczam dalej, że wykonanie dotąd roboty systematyczne na dalszych Soły, Białej, Dunajca, Wisłoki, Sanu, Łomnicy i t. d. utrzymują się bardzo dobre mimo nieuregulowania górnych przestrzeni«.

»W zasadach prowadzenia robót zawartych w protokole Komisji, położono główny nacisk na wykonywanie robót, przedewszystkiem w dolnych projektami generalnymi objętych a długich kilka km mierzących przestrzeniach rzek, łączących się ze sobą, postępując z dołu ku górze; z możliwym wykluczeniem robót lokalnych«.

»Zaznaczono dalej, że na górnych biegach stojących pod wpływem dzikich niezabudowanych potoków górskich, nie jest wskazanem wykonywać roboty już w pierwszym okresie budowy, roboty te byłyby bowiem bezskuteczne przed zabudowaniem potoków i zalesieniu nagich stoków, o których wykonanie przed r. 1902 należałoby się przedewszystkiem postarać«.

»Na stronie 32 protokołu Komisji regulacji rzek podane jest zestawienie długości uregulować się mających w pierwszym okresie budowy przestrzeni rzek, a na str. 25 do 32 wykonane są poszczególnie roboty w tym okresie do wykonania projektowane«.

»Co do uwagi, czy zaleca się rozpoczęcie robót na wszystkich ustawą objętych robót równocześnie, ramiast uregulowania jednej lub kilka rzek w całości, a potem rozpoczęcia robót na ręce następnej, powołuje się również na dotyczący ustęp protokołu. Dodatkowo zaznaczano, że podany na str. 25 protokołu, rozdział funduszków na

poszczególne rzeki, podaje tak wysokie kwoty roczne, że większych, wobec stosunkowo małej wartości faszyn i kamieni do budowy potrzebnych, trudno byłoby przebudować.

»Regulacje rzek różnią się bardzo od budowy kolei, gościńca, kanału splawnego i t. p. budowli, tu ma się do czynienia z żywiołem wymagającym systematycznego postępowania a przeznaczenie bardzo wysokich kwot rocznych nie na wiele się przyda, już ze względu na trudności dostarczenia materiałów budowlanych, i na konieczności zużycowania siły naturalnej rzeki do skolorowania wielu robót«.

»Rozpoczęcie robót na wszystkich rzekach ustawą objętych, równocześnie jest również wskazane ze względu na ludność nad rzekami mieszkającą, która czułaby się niezawodnie pokrzywdzoną, gdyby regulację rzeki nad którą mieszka odłożona na później z korzyścią ludności nad inną regulującą się rzeką mieszkającej«.

»Wszakżeż już samo ustanowienie zasady, o systematycznym postępowaniu robót, wywołało u wielu niezadowolenie, wielu bowiem nadrzecznych właścicieli majątków ziemskich, i znaczna ilość gmin i mniejszych właścicieli, uważa roboty pod własnymi brzegami za najpilniejsze i miejsca te za najdogodniejsze do rozpoczęcia robót, jak o tem świadczą bardzo liczne podania wniesione do c. k. Namiestnictwa, o jak najpiesniejsze rozpoczęcie robót w dotyczących miejscowościach«.

W myśl powyższych wywodów Komisya wnosi:

1. rezolucyę w sprawie wypłaty zaległych na r. 1904 kredytów i regularnego wypłacania kredytów na regulacyę rzek na przyszłość.

2. w sprawie przyspieszenia robót.

3. w sprawie wykonania w r. 1905 zarówno tych robót, których w r. 1904 z powodu braku środków nie wykonano, jak i robót, które wedle programu w r. 1905 wykonane być miały.

5 Rezolucya z 18. września 1903. Pomnożenie sił technicznych przy c. k. Namiestnictwie.

Sejm wzywa c. k. Rząd, aby dla wykonania robót regulacyjnych wydatnie pomnożył liczbę sił technicznych w Namiestnictwie, upoważniając Namiestnika do mianowania tychże sił technicznych wszystkich stopni i do przyjmowania techników za kontraktem;

JWny Pan starszy radca budownictwa Ingarden dał w tej sprawie następujące wyjaśnienia:

C. k. Namiestnictwo opracowało w pierwszej połowie r. 1902 projekt reorganizacji państwowej służby budowniczej wodnej, polegający na utworzeniu dla każdej rzeki osobnych wprost c. k. Namiestnictwu podległych kierownictw budowy, tudzież na wykonywanie robót we własnym zarządzie przy dostawie materiałów w drodze przedsiębiorstw.

Według tego przez c. k. Ministerstwo spr. wewn. reskryptem z 20. czerwca 1905 l. 2499/ M. I. w zasadzie przyjętego wniosku, potrzeba do przeprowadzenia wszystkich w administracji państwa pozostających dotąd regulacyi rzek:

a) urzędników technicznych	37
b) geometrów	8
c) inżynierów asystentów	15
d) i pomocników technicznych	33
Razem	<u>143 osób</u>

„Podana powyżej ilość c. k. urzędników technicznych, z której 50 przypada na etat budownictwa państwowego dla robót regulacyjnych wykonanych z nadzwyczajnej i zwyczajnej dotacyi wodnej, a 37 na fundusze budowy osobnemi ustawami kra-

jomemi ustanowione, jest już z kompletną, natomiast kategorią organów technicznych ad b, c, d, przyjęc się mających w charakterze prowizorycznym za kontraktem, których koszta mają pokrywać fundusze ustawowe na regulację rzek, będzie przyjętą, w miarę postępu i rozwoju robót“.

»Na razie zezwoliło c. k. Ministerstwo przając kilku geometrów ad b, 12 asystentów ad c, i 18 pomocników ad d.

»Co do drugiej części rezolucyi od 5. zaznacza się, że prawo nominacyi c. k. urzęduików technicznych od IX do VII rangi jest statutem organizacyi państwowej służby zastrzeżone c. k. Ministrowi spr. wew., zaś VI rangi Najjaśniejszemu Panu«.

„Zmiany w tym kierunku w myśl rezolucyi przeprowadzić nie można, co zresztą jest dla sprawy samej zupełnie obojętne, gdyż wszystkie powyższe nominacje odbywają się na wniosek c. k. Namiestnika, a nie było dotąd wypadku, aby wniosku tego nie uwzględniano«.

Na podstawie powyższego oświadczenia przyjmuje Komisyja do wiadomości, że c. k. Rząd w miarę potrzeby siły stopniowo powiększać będzie, uważa też wykonanie pierwszej części rezolucyi 5 za zapewnione.

Ze względu na nagłą potrzebę przyspieszenia mianowania komisarzy wodnych przy starostwach w myśl 52 rozp. wykonanego do ust z dnia 18. września 1901 Dz. u. kr. Nr. 103., oraz przyspieszenia prac nad instrukcją dla nich przedstawia Komisyja Wysokiemu Sejmowi, zawierającą powyższe żądania 4 rezolucyę.

6 Rezolucya z dnia 18. września 1903. Organizacya władz centralnych.

6) Sejm wzywa c. k. Rząd ażeby zatem dla kierunku gospodarstwem wodnem, którego poszczególne działy należą do kompetencyi Ministerstwa handlu, spraw wewnętrznych i rolnictwa, utworzył albo Ministerstwo robót publicznych z technikiem na czele, ale też pozostającą pod zarządem technika, a obejmującą wszystkie działy gospodarstwa wodnego dyrekcję budowli wodnych.

Ad 6. JWny Pan Starszy Radca budownictwa Ingarden stwierdził, »że Rząd centralny nie powziął dotąd żadnego w tej sprawie postanowienia«.

Niewykonanie powyższej rezolucyi może bardzo słusznie przejąc obawę o sposób i tempo wykonania robót około kanałów i regulacyi rzek. Dotychczasowa organizacya centralna budownictwa wodnego celom swoim zupełnie nie odpowiada, a w praktycznem przeprowadzeniu budowli może być nietylko powodem zwłoki przeszkód i trudności, ale także spaczenia całego dzieła.

Austryacka organizacya władz wodnych rozdziela agendy na cztery ministerstwa i jedną dyrekcję dróg wodnych. Kanały należą do kompetencyi ministra handlu i dyrekcyi dla budowy dróg wodnych; rzeka, która zasila kanał, podlega kompetencyi ministerstwa spraw wewnętrznych; rzeka, która wpada do tej rzeki, podlega ministerstwu rolnictwa, drugi zaś dopływ, uposażony z funduszu melioracyjnego i z dotacyi, ministerstwa spraw wewnętrznych należy do podzielonej kompetencyi ministerstwa rolnictwa i spraw wewnętrznych. Regulacya zaś górskiego potoku, wpadającego do rzeki, regulowanej przez ministerswo spraw wewnętrznych, należy do wyłącznej kompetencyi ministerstwa rolnictwa. Ponad tymi wszystkimi czynnikami unosi się jeszcze skąpa i powolna, zarówno w załatwianiu aktów, jak i w asygnowaniu funduszków, ręka ministerstwa finansów.

Jak długo trwa powzięcie decyzyi, o tem uczy nas doświadczenie co do niektórych ustaw melioracyjnych, które wymagały jedynie tylko przyzwolenia dwóch lub trzech, a nie czterech czynników.

Dodać trzeba, że w żadnem może państwie samodzielność wydziałów ministerjalnych nie idzie tak daleko, jak w Austrii, gdzie poszczególne wydziały ministerjalne, które przecież są organami jednego i tego samego państwa, a które łączy ze sobą nie słaba i wąta, zamiast zejść się na naradę, rokują ze sobą przez noty jak potęga z potęgą, a potęga wody zalewa tymczasem mienie współobywateli, którym służyć i na któ-

rych korzyśćk działać jest przecież przeznaczeniem i najpierwszym obowiązkiem urzędników.

Stan ten rzeczy, a mianowicie podzielenie kompetencyi, źle może oddziałać przedewszystkiem na rozwój sprawy w Galicyi; kanały galicyjskie bowiem, podobnie jak belgijskie, otrzymają w przeważnej części wodę wprost z rzek, liczba słuz zaś będzie w nich nieliczną. Wszak twórca wiekopomnej sieci kanałowej angielskiej, inżynier Brindley, powiedział, że głównem zadaniem rzek jest alimentacja kanałów. Jeżeli zaś budową kanału kierować będzie jedno ministerstwo, a potem każdym kawałkiem rzeki inne, to z tego labiryntu kompetencyi wobec centralizacyjnej dążności biurokracyi nie wybrnie się inaczej, jak chyba tylko przez chaos w wykonaniu. W tej mierze godzi się przytoczyć przykład: N. p. Dniestr podzielony jest na cztery części, każda część z iunym końcem budowy i innym okresem. Taki sposób regulacyi tylko w tę akcyę może wprowadzić zamieszanie.

Należy więc dążyć przedewszystkiem do skupienia wszystkich agend budownictwa wodnego w Wiedniu w jednym ministerstwie robót publicznych albo w jednej Dyrekcyi budownictwa nadanego z technikiem na czele, dalej do wyzwolenia władz technicznych z pod przewagi prawników. I teraz już bowiem chodzą wieści o ciągłych przewlekających tok spraw sporach pomiędzy prawnikami a technikami w dyrekcyi dla budowy dróg wodnych w Wiedniu. Prawnicy niedość pamiętają, że ich wiedza, w tym względzie ma swoje słupy Herkulesowe, że budowa kanałów i regulacya rzek nie jest niczem innym, jak tylko praktycznem przedsięwzięciem, które biurokratycznego traktowania rzeczy z wiedeńskiego zielonego stolika nie znosi.

Austriacka organizacya budowy wodnych jest unikatem na całym świecie, a podobnej parcelacyi agend na cztery ministerstwa w żadnem państwie nie ma.

W przeważnej liczbie państw europejskich oddzielono budownictwo wodne od urzędu budowniczego dla budynków państwowych i dano władzom technicznym bardzo szeroką niezawisłość od władz politycznych, ażeby w nich rozwinąć poczucie inicjatywy, samodzielności i odpowiedzialności.

Organizacya władz centralnych w Austrii natomiast stanowi noli me tangere pomimo, że nie wytrzymuje ona porównanie z organizacyą żadnego z państw europejskich.

Na potrzebę skupienia wszystkich wiedeńskich agend wodnych zwracał uwagę kongres towarzystw gospodarskich w rezolucyach z dnia 15. grudnia 1879 i 12. marca 1883, a hr. Harrach i hr. Jan Stadnicki już dawniej zalecali utworzenie ministerstwa robót publicznych. I Rada państwa także przy obradach nad ustawą kanałową jasno zdawała sobie sprawę z tego, że przy obecnej organizacyi rzecz dobrze przeprowadzić się nie da, uchwaliła też w obradach nad ustawą kanałową rezolucyę, żądającą skupienia naczelnego kierunku gospodarstwa wodnego, a mianowicie zabudowania potoków górskich, regulacyi rzek i budowy kanałów w jednym oddzielnym naczelnym urzędzie; a choć i Sejm galicyjski w rezolucyach z roku 1901 i 1903 to samo postawił żądanie, rząd rezolucyi tej nie wykonał; pomimo, że trzy lata od uchwalenia ustawy kanałowej już upłynęły, a roboty w ciągu bieżącego roku rozpocząć się mają, nawet o przedwstępnych krokach podjętych w celu zmiany organizacyi, dość głucho. Wykonaniem rezolucyi powyżej wymienionej nie jest utworzenie dyrekcyi dla budowy dróg wodnych w myśl rozporządzenia ministerstwa handlu z 11. października 1901, kompetencyę jej bowiem ograniczono w §. 1. do budowy kanałów.

Ilekróć posłowie polscy przypominali wykonywanie powyżej przytoczonych rezolucyi, czy to w komisji budżetowej w roku 1902, czyli też w Izbie poselskiej (dnia 11. marca 1902), reprezentant Rządu zawsze milczał.

Na interpelacyę JE. p. Jaworskiego w tej sprawie, wniesioną w roku 1903, Rząd również nie dał żadnej odpowiedzi.

Pomimo, że polscy członkowie Rady przybocznej dla dróg wodnych dwukrotnie tę sprawę poruszyli na posiedzeniach teje komisji w latach 1903 i 1904, a przedstawiony przez nich na podstawie sprawozdania komisji wodnej galicyjskiego Sejmu zarys organizacyi, koła fachowe, a między innymi Radca Dworu Oelwein na kongresie żeglugi w Mannheimie poparły, a pruski poseł Gothein domagał się organizacyi na wzór zaleconej w sprawozdaniu sejmowej komisji wodnej także i dla Prus, — Rząd dotychczas w tej

sprawie nic a nic nie zrobił. Pomimo, że polscy członkowie przybocznej Rady dla dróg wodnych jeszcze w r. 1903 tę sprawę poruszyli, a więc pomimo, że Rząd miał rok czasu do namysłu co do stanowiska swego, w przedmiocie organizacji — minister handlu na posiedzeniu Rady przybocznej dla dróg wodnych w r. 1904 odpowiedział, że w tej sprawie zachować musi pewną rezerwę i zastonił się znów formalnymi względami a mianowicie mylnym komentarzem do § 6 h rozp. z 11. października 1901, dotyczącego kompetencji przybocznej rady dróg wodnych, — sprzeciwił się też proponowanemu odesłaniu wniosku do komisji, dodając, że rzecz ta należy do Izby poselskiej i przepominając, że Izba poselska zajęła się już w r. 1901 w tej sprawie stanowisko.

Poseł Rapoport na posiedzeniu przybocznej Rady dla dróg wodnych dowiódł, że podzielona kompetencya już teraz wyrządza sprawie wielkie szkody.

»Mamy właśnie« mówił p. Rapoport, uderzający przykład na samym Krakowie«.

»Rozchodzi się o kwestyę portu i gdzieon ma być umieszczony. Otóż pokazało się, że projekt rządowy portu oparty był na pomiarach co do wysokości Wisły w razie jej wezbrania, które wzięte były z roku 1884, a były o wiele niższe od tej wysokości, jaką Wisła miała przy wylewach w roku 1813. Straszny zaś wylew zeszłoroczny wykazał, że podstawy tych pomiarów muszą być zupełnie zmienione i obliczone na znacznie większą ilość wody, w Wisłę się wzbierającej. Byłoby poprostu wielką klęską dla miasta Krakowa, gdyby ów projekt był wykonany. Musi zatem plan portu tak być ułożony, aby Kraków stanowczo przed wylewami był zabezpieczony. Ale kwestya zabezpieczenia Wisły od wylewów wchodzi w kompetencyę ministerstwa spraw wewnętrznych, sprawa portu podpada pod ministerstwo handlu, a ponieważ przy kwestyi wylewu wchodzi także w grę uregulowanie Rudawy, to i ministerstwo rolnictwa musi być powołane do współdziałania przy całej akcji. Zaden krok zatem w tej sprawie, która niewątpliwie wymaga działania jednolitego, nie może być poczyniony bez porozumienia się trzech ministerstw. Ile to pracy i pisaniny zbytecznej, ile czasu straconego!«

»Zdaje mi się« — kończył dr. Rapoport — »iż mogę śmiało powiedzieć, że my wszyscy tutaj obecni podzielamy zdanie, iż stan taki nadal istnieć nie może. Pragniemy zatem połączenia wszystkich robót wodnych, tak kanałów, dróg wodnych, jak i regulacyi rzek spławnych i górskich, a o ile możności i robót melioracyjnych wodnych w jednej instancyi głównej. Nie wchodzimy w to, czy to ma być nowe ministerstwo dla robót publicznych, czy też koncentracya robót wodnych w jednym z ministerstw istniejących; nam się rozchodzi głównie o organiczne jednolite kierownictwo wszystkich robót wodnych, dla uniknięcia niestwierzonych strat tak na czasie, jak na pracy, będących konieczną konsekwencyą rozdzielenia obecnego tych samych lub ściśle związanych agend między tyle władz różnorodnych. Jesteśmy przekonani, że bez śpiesznego przeprowadzenia tej reorganizacyi naczelnego kierownictwa budowli wodnych cała sprawa ciężko ucierpi, a może wcale się nie posunie i dlatego jak najgoręcej popieram wniosek zaprowadzenia jednolitej organizacyi«.

Minister Call w odpowiedzi przyznał, iż nie zaprzecza, że obecne urzędnictwa władz w wielu kierunkach wymagają reform i nie muszą wcale bezwzględnie być utrzymane. Mimo to ma minister skrupuły w sprawie kompetencyi.

Po przeprowadzeniu dyskusyi zgodził się jednak minister z zastrzeżeniem co do kompetencyi władz centralnych na odesłanie wniosku do rządu w celu zdania z niego sprawy w komisji administracyjnej rady przybocznej dla dróg wodnych, a rada jednomyślnie wniosek ten uchwaliła.

Sprawa jednak mimoto nie postąpiła ani na jeden krok naprzód.

Ubolewając nad tem, że w sprawie tej stracono niepotrzebnie tyle czasu, uznaje Komisya naglącą zmianę organizacyi władz centralnych, jako jeden z głównych warunków prawidłowego wykonania budowy.

Z tego też powodu z naciskiem powtarza Komisya zeszłoroczną 5-tą rezolucyę w sprawie organizacyi władz centralnych.

7 Rezolucya z 18. września 1903: Organizacya władz krajowych.

Sejm wzywa się c. k. Rząd

ażeby jeszcze w ciągu roku 1904 utworzył przy c. k. Namiestnictwie bezpośrednio Namiestnikowi podlegającą dyrekcję dla wszystkich działów gospodarstwa wodnego, t. j. dla kanałów, rzek spławnych i niespławnych, rewizyi projektów melioracyjnych, zabudowania potoków górskich i spółek wodnych.

JW. Pan Radca Ingarden dał w tej sprawie następujące objaśnienie:

»Departament robót wodnych w c. k. Namiestnictwie VII. c) obejmuje wszystkie roboty regulacyjne, melioracyjne i spółek wodnych. Co do przydzielenia temu departamentowi budowy kanałów i zabudowania potoków górskich nie powziął rząd dotąd żadnej decyzji«.

Ze względu na to, że w interesie systematyczności i jednolitości robót, leży nieodzownie przydzielenie spraw przedewszystkiem dotyczących rzek spławnych, budowy kanałów i zabudowania potoków górskich Departamentowi dla robót wodnych w c. k. Namiestnictwie a następnie połączenie wszystkich agend krajowych w jednej Dyrekcji, Komisya stawia w tym kierunku 6 rezolucję w sprawie organizacyi generalnej Dyrekcji dla wszystkich działów budownictwa wodnego.

8 Rezolucya z 18. września 1903: Zawodowe kształcenie techników.

Sejm wzywa c. k. Rząd, ażeby wyznaczył odpowiedni fundusz na zawodowe kształcenie większej liczby techników do budowli wodnych, a mianowicie, aby wyznaczył stosowną ilość stypendyów dla słuchaczy szkoły politechnicznej, jak niemniej odpowiednią dotacę dla inżynierów w celu ułatwienia im specjalnego kształcenia się przy budowlach wodnych.

JW. Pan starszy Radca budownictwa Ingarden dał w tej sprawie następujące wyjaśnienie:

»Ministerstwo spraw wewnętrznych nie rozporządza osobnymi funduszami na ten cel, jednakowoż zarządza od czasu do czasu wyjazd c. k. urzędników technicznych za granicę na podróże naukowe«.

Ze względu na potrzebę znaczniejszych środków na ten cel i stałego funduszu, zaleca komisya wysokiemu Sejmowi do przyjęcia zeszłoroczną 7 rezolucję w sprawie funduszu na zawodowe kształcenie techników.

9 Rezolucya z 18. września 1903: Zakres działania władz krajowych.

Sejm wzywa się c. k. Rząd, ażeby rozszerzył zakres działania władz krajowych w sprawie budowli wodnych:

JW. Pan wyższy Radca budownictwa Ingarden dał następujące objaśnienie:

»Rozporządzenie wykonawcze do ustawy z dnia 18. września 1901^r Dz. u. kr. Nr. 103 normuje teraźniejszy zakres działania c. k. Namiestnictwa w sprawach budowli wodnych, objętych ustawą z 18. września 1901 Dz. u. kr. Nr. 103«.

Rozporządzenie powyższe odnosi się jedynie tylko do rzek, do których regulacyi przyczynia się kraj. W sprawach dotyczących kanałów, regulacyi rzek spławnych i potoków górskich nie mają władze krajowe należycie określonej kompetencyi, n. p. w sprawie regulacyi rzek spławnych mają władze krajowe jedynie tylko prawo czynienia wydatków do wysokości 10.000 K. Komisya przeto pragnie rozszerzenia zakresu działania władz krajowych w sprawach dotyczących budowy kanałów rzek spławnych i potoków górskich przedkłada tylko 8 rezolucję w sprawie rozszerzenia zakresu władz krajowych.

10 Rezolucya z 18. września 1903: Połączenie budowy kanałów i regulacyi rzek z wykonaniem robót melioracyjnych.

Sejm wzywa c. k. Rząd, ażeby w myśl ustawy kanałowej przeprowadzenie budowy kanałów i regulacyi rzek połączył z wykonaniem robót melioracyjnych, a mianowicie odwadniania i nawadniania i roboty rzeczono uwzględnił w planach i kosztorysach kanałów i regulacyi rzek.

JW. Pan wyższy Radca budownictwa Ingarden dał w tej sprawie następujące wyjaśnienia:

»Postulatowi temu uczyniono zadosyć przez opracowanie generalnych projektów regulacyi rzek, prawdopodobnie przestrzega tego postulatowi także Dyrekcyja budowy kanałów w projektach, zwłaszcza, że obowiązek ten nakłada także ustawa państwowa z 11. czerwca 1901 Dz. u. p. Nr. 66«.

11 Rezolucya z 18. września 1903: Regulacya górnych biegów rzek, zabudowanie potoków górskich i zalesienie stoków gór.

Sejm wzywa c. k. Rząd, ażeby przystąpił do regulacyi górnych biegów rzek programem regulacyi objętych i połączył je z nieodzownym potrzebnem zabudowaniem potoków górskich i z zalesieniem stoków gór.

JW. Pan starszy Radca budownictwa Ingarden dał w tej sprawie następujące wyjaśnienie:

»Ad 11. Co do zabudowania potoków górskich i regulacyi górnych biegów rzek, powołuje się referent na dotyczący ustęp protokołu Komisyi regulacyi rzek z 11. czerwca 1904 i oznajmia, że c. k. Rząd w ostatecznej decyzji w tej sprawie jeszcze nie powziął«.

W sprawie powyższej JE. Pan Namiestnik złożył na 48 posiedzeniu Sejmu z d. 2. listopada 1903 następujące oświadczenie:

»Mogę Panów zapewnić w imieniu rządu i własnem, że żądania i potrzeby kraju co do regulowania górnych biegów rzek będą ze strony rządu jak najprzychylniej traktowane. To uważam za konieczne uzupełnienie dzieła, bez którego nie miałyby regulowanie średnich biegów równie doniosłego znaczenia, nie należy jednak w przyszłości narażać się na podnoszenie zarzutów, jakoby ta sprawa była pospiesznie traktowana, jak to zarzucił co do przeszłości, p. Stapiński«.

»Muszą być przecie przeprowadzone odpowiednie pertraktacye z rządem, który w reskrycie do mnie przysłanym, oświadcza stanowczo, że potrzebę regulowania górnych biegów rzek naszych uznaje i jest jego gorącym życzeniem, ażeby potrzebom kraju pod tym względem uczynić zadość«.

»Już z dotychczasowych dochodzeń przekonano się, że musi nastąpić rewizya ustawy, to jest, że już dziś się przewiduje, że niektóre górne biegi rzek, które nie zostały wzięte w program budowy dróg wodnych, musiałyby być w ten program wzięte«.

»Co do innych, trzeba przeprowadzić dopiero pertraktacye, a czy z tego funduszu, czy z innego, wydatki na ten cel zostaną pokryte, to jest dla kraju obojętne, byle rzecz była zrobiona«.

Regulacya górnych biegów rzek, zabudowanie potoków górskich i zalesienie stoków gór jest nieodzownym warunkiem należytej regulacyi dolnych i środkowych biegów i przedstawia się jako techniczna konieczność.

Friedrich, Profesor Akademii Rolniczej we Wiedniu mówi w dziele swojem Culturtechnischer Wasserbau: »Steile Lehnen innerhalb des Arbeitsfeldes sind anzupflanzen oder anzuforsten, anbrüchige Ufer des Baches zu befestigen, der Bach selbst oberhalb insbesondere jedoch unterhalb des Stauweihers, eine längere Strecke zu regulieren. Eine der grössten Nebenarbeiten zum Zwecke der Verhinderung der Schotter- und Geschieberung bildet die Verbauung eventueller schottenführender Runsen, Wasserrisse

im Arbeitsfelde selbst und der in das Reservoir einmündenden Wildbäche, aus welchen infolge Erosion der Gerinne etc. oft bedeutende Schotter- und Geschiebsmassen in das Reservoir gelangen und dasselbe verschlämmen können. Die Notwendigkeit des zur Behebung dieser Uebelstände erforderlichen unter dem allgemeinen Titel »Wildbachverbauungen« zusammengefassten Wasserbauten, gestaltet sich von Jahr zu Jahr dringender und kann mit Sicherheit behauptet werden, dass die zur Bekämpfung dieser auch für die unterhalb liegenden Flüsse und Ländereien bestehenden Gefahren und Uebelstände notwendigen Arbeiten und Geldsummen von Jahr zu Jahr grösser werden, um die entfesselten Naturkräfte wieder zu bändigen und weiten Schäden zu verhüten. Es ist ferner zu beachten, dass diese Gefahren nicht im einfachen Verhältnisse sich vergrössern, sondern im Potenzverhältnisse zunehmen, daher es im Interesse der Landeskultur gelegen ist, so rasch als möglich, weil am sichersten und billigsten mit den sanitären Massregeln einzugreifen«.

Z powyższych powodów nie mogłaby się komisya pod żadnym warunkiem zgodzić na odłożenie decyzji w sprawie rozkładu kosztów regulacji górnych biegów, zabudowania potoków górskich i zalesienia stoków gór.

Ze względu na jednolitość szczegółowych planów jest bowiem konieczne, ażeby Namiestnictwo wiedziało od jakich punktów regulacja się zacznie i ile pieniędzy na jej wykonanie będzie miało do rozporządzenia?

Pokrycie rzeczonych kosztów z funduszu melioracyjnego rozmiya się z jego właściwym celem, jest też bez wielkiego dla niego uszczerbku niemożliwością.

Z tychże powodów komisya wyraża życzenie, ażeby pertraktacye z c. k. Rządem w tej sprawie przyspieszono, i ażeby po rozgatkowaniu rzek, które pozostając w bezpośrednim związku z robotami około kanałów, które też z 12¹/₃% przyczynieniem się kraju, a 87¹/₃% państwa regulować się będzie i tych rzek, które pójdą na poczet funduszu dla regulacji rzek z 40% przyczynieniem się kraju a 60% państwa, rząd jaknajprędzej nowelę do ustawy z 18. września 1901 Sejmowi przedłożył, i objął nią regulację górnych biegów, zabudowanie potoków górskich i zalesienie stoków górskich.

W tym kierunku przedstawia komisya Wysokiemu Sejmowi

9, 10, 11, i 12 rezolucyę w sprawie regulacji górnych biegów rzek, zabudowania potoków górskich i zalesienia stoków gór.

12 Rezolucya z 18. września 1903: Podwyższenie funduszu melioracyjnego.

12) Sejm wzywa c. k. Rząd, ażeby wobec podwyższenia funduszu melioracyjnego do kwoty 4 milionów koron i uchwały Izby Poselskiej Rady Państwa, w moc której kwoty z rzeczzonego funduszu mają być pomiędzy poszczególne kraje koronne równomiernie rozdzielone, szczupły udział Galicyi we funduszu melioracyjnym znacznie podwyższyl.

JW. Starszy Radca budownictwa p. Ingarden dał w tej sprawie następujące objaśnienia:

»W ostatnim czasie uzyskały najwyższą sankcyę ustawy krajowe a) o obwałowaniu Wisły od Niepołomic do ujścia Raby, b) od ujścia Raby do Woli Rogowskiej, c) dolnej Raby wraz z robotami melioracyjnymi w ich pesimetrach, d) osuszenie i kolmatacya bagien samborskich«.

»Projekta melioracyjne na uregulowanie Pełtwi i Trześni są reamburowane, jednakowoż oie powziął c. k. Rząd jeszcze ostatecznej decyzji«.

13 Rezolucya z 18. września 1903: Przedkładanie Sejmowi sprawozdań komisji dla regulacji rzek.

13) Sejm wzywa c. k. Rząd, ażeby przepkładał corocznie Sejmowi sprawozdania komisji dla regulacji rzek.

JWny Pan wyższy Radca Ingarden dał w tej sprawie następujące objaśnienie:

»Rezolucyę tę normuje rozporządzenie wykonawcze do ust. z 2. września 1901 Dz. u. kr. Nr. 103«.

W myśl rzezonego rozporządzenia c. k. Namiestnictwo przeseła corocznie sprawozdanie komisji dla regulacji rzek Wydziałowi krajowemu. W r. b. otrzymał je Wydział krajowy to sprawozdanie za późno, ażeby je przedłożyć Sejmowi. Komisja wyraża nadzieję, że w przyszłości Wydział krajowy Sejmowi sprawozdania komisji dla regulacji rzek przedkładać będzie.

14 Rezolucya z 18. września 1903. Regulacya Prutu.

Sejm wzywa c. k. Rząd, ażeby jaknajrychlej przystąpił do przeprowadzenia regulacji Prutu od Kołomyi do granicy bukowińskiej, która wedle wyjaśnień c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych do preliminarzy państwowych na lata 1899, 1900 i 1901 miała być objętą pod pieczę państwa, a na którą wstawiono już do budżetów państwowych w tych trzech latach dotację po 50.000 K, razem 150.000 K.

JWny Pan Starszy Radca budownictwa Ingarden dał w tej sprawie następujące wyjaśnienie:

»Co do regulacji Prutu od Kołomyi w dół są rokowania Wydziału krajowego z rządem w toku, według których miałyby kraj wziąć na siebie część 12 $\frac{1}{2}$ % kosztów budowy podobnie jak na Bukowinie. Ostatecznej decyzji c. k. Rząd jeszcze nie powziął».

»Roboty regulacyjne na Prucie pod Śniatynem są zarządzane, projekt zaś na uregulowanie tej rzeki pod Kołomyją przedłożony c. k. Namiestnictwu do zatwierdzenia».

»Co do regulacji Czeremoszu nie powziął c. k. Rząd dotąd decyzji, zaznacza się jednak, że c. k. Rząd krajowy na Bukowinie czyni równie zabiegi o regulację tej rzeki».

Komisja przedkłada Wysokiemu Sejmowi w sprawie regulacji Prutu i Czeremoszu 13 i 14 rezolucją.

Wykonania rezolucji 17 jest przedmiotem osobnego sprawozdania.

18 Rezolucya z 18. września 1903. Zatrudnianie sił krajowych.

Sejm wzywa c. k. Rząd: aby przy prowadzeniu robót około regulacji rzek i budowy kanałów zatrudniał przedewszystkiem siły krajowe, oraz czuwał nad sprawiedliwą zapłatą pracującym i zabezpieczeniem ich potrzeb pod względem zdrowotnym.

»ad 17. C. k. Namiestnictwo postulatów tego zawsze przestrzegało i dalej przestrzegać go będzie».

18 Rezolucya z 18. września 1903. Wyzyskanie sił wodnych.

Sejm wzywa c. k. Rząd, ażeby przystąpił do racjonalnego wyzyskania sił wodnych w naszym kraju, a poszczególnie siły spadku rzek na obszarach własnych w celu poparcia rolnictwa i przemysłu, zaś co do innych rzek i potoków poczynił stosowne pomiary.

JWny Pan Starszy Radca budownictwa p. Ingarden dał w tej sprawie następujące wyjaśnienia:

»ad 18. JWny Pan starszy Radca budownictwa Ingarden oznajmił komisji, że co do wyzyskania sił wodnych c. k. Rząd nie powziął jeszcze decyzji».

Z tego powodu ponawia Komisja

16 rezolucję w sprawie wyzyskania sił wodnych.

Załatwiając petycję c. k. Galicyjskiego gospodarskiego przedstawia Komisya Wysokiemu Sejmowi:

rezolucję IV polecającą Wydziałowi krajowemu przeprowadzić rokowania z c. k. Rządem w sprawie utworzenia Wydziału budownictwa wodnego i kultury krajowej przy politechnice lwowskiej.

Na powyższych podstawach Komisya wnosi następujące rezolucyje:

1. Sejm wzywa c. k. Rząd, ażeby kredyt pierwotnie na roboty około regulacyi rzek w r. 1904 w myśl programu uchwalonego przez Komisję dla regulacyi rzek jaknajprędzej wypłacił, a w przyszłości jedną dziewiątą część ogólnych kosztów budowy w latach 1904—12 wykonać się mających w całości w początku każdego roku regularnie wypłacał.

2. Sejm wzywa c. k. Rząd, ażeby bieg robót około regulacyi rzek przyspieszył.

3. Sejm wzywa c. k. Rząd, ażeby w r. 1905 bezwarunkowo wykonał wszystkie roboty około regulacyi rzek, które w r. 1904 i 1905 w myśl programu uchwalonego przez Komisję dla regulacyi rzek wykonane być miały.

4. Sejm wzywa c. k. Rząd, ażeby specjalnych komisarzy wodnych w myśl §. 20. rozporządzenia wykonawczego do ustawy krajowej z dnia 18. września 1901 Dz. u. kr. Nr. 103 jaknajprędzej powołał i wydanie instrukcyi dla nich przyspieszył.

5. Zważywszy, że dalsza zwłoka w przeprowadzeniu reformy organizacyi władz centralnych tak ze względu na brak jednolitego kierunku, jak i z uwagi na potrzebę porozumienia się kilku czynników stąd wynikająca stratę czasu, może wystawić wczesne i praktyczne wykonanie dróg wodnych i regulacyi rzek na poważne niebezpieczeństwo:

Sejm wzywa ponownie c. k. Rząd, ażeby — w duchu równocześnie z ustawą kanałową w r. 1901 przez Izbę poselską uchwalonej, a dotychczas niewykonanej rezolucyi, stworzoną została we Wiedniu generalna dyrekcya dla budowli wodnych, w którejby dotychczas w Ministerstwie handlu, spraw wewnętrznych i rolnictwa rozstrzelone agendy budownictwa wodnego zostały połączone.

6. Sejm wzywa c. k. Rząd, ażeby utworzył przy c. k. Namiestnictwie bezpośrednio Namiestnikowi podlegającą dyrekcję dla wszystkich działów gospodarstwa wodnego, dla kanałów, rzek spławnych i niespławnych, zabudowania potoków górskich, rewizyi projektów melioracyjnych i spółek wodnych, a zanim to nastąpi, przydzielił sprawy dotyczące budowy kanałów, rzek spławnych, zabudowania potoków górskich i zalesienia stoków gór Departamentowi Namiestnictwa dla robót wodnych.

7. Sejm wzywa c. k. Rząd, ażeby wyznaczył odpowiedni fundusz na zawodowe kształcenie większej liczby techników dla budowli wodnych, a mianowicie odpowiednią dotację dla inżynierów w celu ułatwienia im specjalnego kształcenia się przy budowlach wodnych;

8. Sejm wzywa c. k. Rząd ażeby rozszerzył zakres działania władz krajowych w sprawach dotyczących budowy kanałów, regulacyi rzek spławnych zabudowania potoków górskich i zalesienia stoków gór.

9. Sejm wzywa c. k. Rząd ażeby przedłożenie zapowiedzianego przez c. k. Rząd oświadczeniem z 2. listopada 1903 projektu noweli zawierającej rewizję ustawy krajowej o regulacyi rzek z d. 18. września 1901 przyspieszył.

10. Sejm wzywa c. k. Rząd, ażeby w uzupełnieniu przygotowanych już generalnych projektów opracował nieobjęte ustawą z dnia 18. września 1901 projekty regulacyi górnych biegów na mocy powyższej ustawy regulować się mających, ażeby plany szczegółowe górnych biegów równocześnie z planami średnich i dolnych wypracował

i zapewnił pokrycie kosztów budowy albo z funduszu kanałowego i z funduszu regulacji rzek albo też z dotacyi wodnej Ministerstwa praw wewnętrznych.

11) Sejm wzywa c. k. Rząd, ażeby przedłożył jaknajrychlej Sejmowi projekty ustaw, mających na celu systematyczną regulację, a w szczególności:

- a) Górnego Dniestru od ujścia Mszańca do Kornalowic;
- b) Górnego Strwiąża od Krościenka do Biskowic.
- c) Wisłoka od Haczowa do Frysztaka.
- d) Górnego Sanu od Rajskiego do Liska;
- e) Górnego Wiaru od Grąziowej do Niżankowic;
- f) Skawy od ujścia Bystry do Suchy;
- g) Raby od ujścia Mszany do Lubienia;
- h) Wisłoki od Rozstajnego do Żmigrodu;
- i) Ropy od ujścia Zdyni do Wisłoki;
- j) Jasiółki od Woli Wyznej do Wisłoki;
- k) Oporu od ujścia potoku Oporu do Stryja;

12) Sejm wzywa c. k. Rząd, ażeby regulacją górnych, średnich i dolnych biegów rzek połączył z nieodzownie potrzebnem zabudowaniem potoków górskich i z za-lesieniem stoków gór, oraz zapewnił pokrycie kosztów z tego powodu powstałych z funduszu kanałowego i z funduszu regulacji rzek.

13) Sejm wzywa c. k. Rząd, aby jak najprędzej przystąpił do przeprowadzenia regulacji Prutu od Kołomyi do granicy bukowińskiej z przyczynieniem się kraju $12\frac{1}{2}\%$ do kosztów budowy.

14) Sejm wzywa c. k. Rząd, ażeby w myśl najw. postanowienia z d. 30. października 1830 objął pod wyłączną pieczę państwa, regulacje:

- a) Bugu od ujścia Raty do Litowierza;
- b) granicznego Zbrucza.

15) Sejm wzywa c. k. Rząd, ażeby w myśl programowej ustawy Sejmu z dnia 13. lutego 1894, tudzież postanowienia ustępu drugiego §. 5. ustawy z dnia 11. czerwca 1901 Dz. p. p. Nr, 66, przedłożył jak najrychlej Sejmowi projekt ustawy mającej na celu przeprowadzenie systematycznej regulacji Czeremoszu tudzież Prutu powyżej Kołomyi.

II. Sejm poleca Wydziałowi krajowemu:

1) co do wszystkich powyższych punktów starać się o ciągłe porozumienie z c. k. Rządem i z całą energią popierać ich wykonanie.

III. Sejm upoważnia Wydział krajowy, ażeby kredytami wyznaczonemi w budżecie krajowym na rok 1904 na na regulację rzek kanałowych, a w tym roku nie zużytemi, rozporządzać mógł do końca roku 1905, — w miarę asygnowania dotacyj na ten cel ze skarbu państwa.

IV. Sejm odsyła petycję Galicyjskiego Towarzystwa Gospodarskiego o utworzenie Wydziału budownictwa wodnego i kultury krajowej przy politechnice lwowskiej do Wydziału krajowego z poleceniem, ażeby w tym kierunku przeprowadził rokowania z Rządem i sprawozdanie o nich Sejmowi przedłożył.

Kozłowski

Przewodniczący i sprawozdawca

